

THE HISTORY OF SURGERY IN POZEGA

POVIJEST KIRURGIJE U POŽEGI

GLAVIC, Zeljko & BEGIC, Ljubo

Abstract: *Since ancient times in the area of Pozege there is a practice of wound nursing. During the Middle Ages, monasteries were preserved ancient knowledge and the first hospital in Pozege was found in the first half of 19. century. In early 20. century she had the first surgeon – Artur Horvat. Since then the citizens of Pozege have permanent surgical care. During the past 75 years and rapid development of surgery until today, hospital has 9 specialist in surgery and there are also many specialists whose specialty over the years developed from the surgery.*

Key words: *surgery, history, Pozege*

Sažetak: *Od antičkih vremena na području Požeštine su se njegovale ranarničke vještine. Tijekom srednjeg vijeka samostani su sačuvali antička znanja, a prvu bolnicu Požege je dobila u prvoj polovici 19. stoljeća. Početkom 20. stoljeća dobila je prvog kirurga, dr Artura Horvata i od tada građani Požege imaju stalnu kiruršku skrb. Tijekom posljednjih 75 godina kirurgija se brzo razvijala tako da danas, uz devet specijalista kirurga u bolnici rade brojni specijalisti čija se specijalnost tijekom godina razvila iz kirurgije.*

Ključne riječi: *kirurgija, povijest, Požege*

Authors' data: Željko Glavić, prof.dr.sc., Opća županijska bolnica Požege, Požege, zeljko.glavic@pozeska-bolnica.hr; Ljubo Begić, prim.dr.med., Opća županijska bolnica Požege, Požege, ljubo.begic@pozeska-bolnica.hr

1. Povijesni tijek

U rimsko doba, na području današnje Požeštine nalazilo se mjesto Incerum koji je imao liječnika i bolnicu, valetudinarij koji je služio rimskim legijama. (Sokač-Štimac, 1995)

U Srednjem vijeku spominje se samostan cistercita u Kutjevu s prvim hospitalom za liječenje bolesnika i samostan benediktinaca u Rudinama.

Prvi pisani spomen grada potječe iz 1227. godine kada papa Honorije III potvrđuje kupnju utvrde Castrum de Posega, a dolaskom franjevaca (oko 1270.g.), poboljšavaju se zdravstvene prilike. Medicinska umijeća su vezana uz ranarničke vještine redovnika. (Buturac, 1995)

Za vrijeme turske vladavine zdravstvene prilike su bile loše, o kirurškom djelovanju nema niti spomena, a nakon oslobođenja, dolazak isusovaca 1698.g. znači početak vjerske, kulturne, moralne, zdravstvene i svake druge obnove.

Na mjestu Kamenitih vrata bila je bolnica u koju su dolazili bolesnici i ranjenci s graničnih područja prema krajevima pod Turcima. Godine 1705. došao je prvi liječnik, otac Franjo Rovis, koji je od pape Klementa IX imao potvrdu o osposobljenosti za liječenje. Marija Terezija je 1748. g. osnovala učilišta za ranarnike i babice. Požega je imala županijskog fizika, Franju Volusiusa (od 1748. godine) te babicu i ranarnika. (Utvić V, Milošević B, Fališevac J, 1970) (Kempf, 1910)

Oni u svom radu primjenjuju jednostavne kirurške postupke. Prvu modernu bolnicu Požega je dobila 1836.g. Nalazila se u ulici Vučjak, uz kapelicu Sv. Filipa i Jakova. (Kempf, 1910) (Vuković & Glavić, 1996)

Početak 20. stoljeća stanje u gradskoj bolnici postaje sve lošije. Kao reakcija na nezadovoljstvo Požežana, 1930.g. iz Banske uprave dolazi rješenje kojim se odobrava izgradnja nove bolnice, a 1933.g. u Požegu dolazi kirurg dr. Artur Horvat.

Dr. Horvat radi u preuređenoj staroj bolnici gdje je 18. siječnja 1934.g. jednoj Požežanki odstranio upaljeni crvuljak, što se smatra prvom operacijom izvedenom u požeškoj bolnici i začetkom kirurgije u Požegi. (Vuković & Glavić, 1996)

Nova bolnica useljena je 15. srpnja 1936.g., a imala je kirurški odjel s ginekologijom u prizemlju i interni odjel na katu.

Do 2. svjetskog rata uz Horvata su radili sekundarni liječnici dr. Božidar Kaftanić i dr. Antun Vukas, a od 1938.g. i dr. Mijo Zambeli.

Izvođeni su kirurški zahvati u skladu s tadašnjim stanjem hrvatske kirurgije, no pisanih dokumenata nema jer su uništeni u ratu. Horvat je rezultate svoga rada iznio i na sastanku evropskih kirurga u Barceloni, a 1939. godine u Liječničkom vjesniku objavio je prvi stručni rad napisan u požeškoj bolnici pod naslovom „Slučaj cističnog limfangioma omentum minusa“. Početkom rata odlazi iz Požege. (Rukavina A, 1994) (Glavić; Rukavina & Vuković, 1996)

Tijekom 2. svjetskog rata u bolnici je radio kirurg dr. Borivoj Vyroubal, a povremeno i njemački vojni kirurg, dr. Klein koji je operirao samo njemačke ranjenike.

Nakon rata, dvije godine (1945. i 1946.) posao kirurga u bolnici obavlja njezin ravnatelj, Mijo Zambeli koji je kirurški posao naučio uz Horvata i Vyroubala. Godine 1947. i 1948. radi kirurg dr. Božidar Grabušek, a od 1948. do 1952. kirurg dr. Srećko Tomljanović.

U požešku bolnicu 31. siječnja 1952.g. dolazi dr. Zoltan Bartaky i tada počinje novo, vrlo uspješno poglavlje požeške kirurgije.

Bartaky je rođen 1914. godine u Slovačkoj, studirao je medicinu u Ljubljani, Grazu i Zagrebu gdje je diplomirao 1942. godine i radio je na kirurgiji varaždinske bolnice. Specijalistički ispit položio je 3. travnja 1954.g. Umirovljen je 1976. g., a umro je u Požegi 24. veljače 1996. godine.

Bartaky modernizira požešku kirurgiju, uvodi infuzijsko i transfuzijsko liječenje, proširuje paletu kirurških zahvata i povećava njihov broj. Osim abdominalnih, izvodi traumatološke, urološke i ginekološke operacije do 1961. godine kada u Požegu dolazi ginekolog primarijus Marijan Ribarić. Obučava kirurškom poslu mnoge mlade liječnike, od kojih su neki završili specijalizaciju iz kirurgije. Uz njega su radili od 1965. godine dr. Antun Štivić, od 1975. godine dr. Branko Bakula (koji 1978. godine odlazi na Kiruršku kliniku Opće bolnice „Sveti Duh“ u Zagrebu) i od 1978. godine dr. Antun Rukavina. (Vuković & Glavić, 1996)(Rukavina A, 1994)

Operacije su izvođene u lokalnoj anesteziji te anesteziji eterom na masku. Dolaskom dr. Dubravke Žanić-Matanić, prve anesteziologice 1972.g., operacije se rutinski rade u modernoj anesteziji. Uz nju rade liječnici dr. Marko Čubela (1970.-1972.) koji kasnije i specijalizira anesteziologiju u Njemačkoj, dr. Zdenko Mitar (1972.-1975.) koji kasnije radi kao anesteziolog u Puli. Dr. Žanić-Matanić odlazi iz Požege 1974. godine, radi u K.B.C. Rebro, a u Požegu dolazi dr. Franjo Jakobović koji 1976. godine odlazi u Zagreb, gdje radi na Klinici za dječje bolesti.

Kirurgija je organizirana u dva odjela, muški i ženski, s 54 kreveta i četiri kreveta u intenzivnoj njezi, a za operacije koristile su se dvije operacijske dvorane.

Nakon umirovljenja Bartakyja, 1976. godine šefom kirurgije postao je Antun Štivić. Rođen je 15. siječnja 1929.g. u Velikoj kraj Požege. Medicinski fakultet je završio u Zagrebu 1955.g., a specijalizaciju iz kirurgije 1965.g. na Kirurškoj klinici KBC „Rebro“ u Zagrebu. Uz Bartakyja postao je vrstan abdominalni kirurg. Umirovljen je 1991.g. zbog teške bolesti, a umro je 21. prosinca 1995.g.

Prekretnica u razvoju požeške kirurgije bila je izgradnja i useljenje 1981.g. novog dijela bolnice u kojem je bila smještena kirurgija sa odjelima - traumatološki, abdominalni, opći kirurški, urološki, jedinica intenzivnog liječenja, i sedam operacijskih dvorana.(Vuković T, Glavić Ž, 1996) (Vuković & Glavić, 1996)

Uz Štivića rade dr. Antun Rukavina od 1978.g., dr. Josip Fajdić od 1981.g., dr. Bojančo Ignatovski od 1982.g. (1990.g. odlazi u Daruvar), dr. Dujo Gverić i dr. Ljubo Begić od 1984.g. i dr. Željko Glavić od 1986.g. U tom periodu kao dio kirurškog tima radili su ortoped dr. Branko Mirković od 1972.g. i urolog dr. Slavko Mustapić od 1985.g.

Značajno je napredovala i anesteziološka djelatnost jer sa specijalizacije dolaze 1981.g. dr. Mirjana Radaković Antonić i dr. Dragica Kasunić-Franić koja 2004.g. odlazi u Zabok, 1985.g. dr. Anica Bonić i 1988.g. dr. Elvira Kos-Igel.

Rukavina je magistrirao iz područja liječenja prijeloma gornjeg nožnog zgloba 1988.g., a Glavić iz područja cijeljenja rane 1989.g., Ignatovski iz područja eksperimentalne transplantacije gušterače 1989.g. i Fajdić iz područja bolesti dojke 1990.g.(Rukavina A, 1994)(Vuković & Glavić, 1996)

Od 1991.g. rukovoditelj kirurške službe je doc.dr.sc. Antun Rukavina. Rođen je u Požegi 1941.g., a osnovnu školu i gimnaziju pohađao je u Rijeci gdje je 1967.g. završio Medicinski fakultet. Pripravnički staž obavio je u Požegi, a od 1970.g. radi na kirurgiji. Specijalizaciju je završio u Rijeci 1978.g. Objavio je brojne stručne i znanstvene članke, sudjelovao na tečajevima, stručnim sastancima i kongresima, obranio je magistarski rad 1988.g. i doktorsku disertaciju 1993.g. na temu Uloga koštanih pomaka u nastanku artroze gornjeg nožnog zgloba nakon prijeloma, a 1999.g. objavio je priručnik Osteosinteza dugih kostiju – pogreške i komplikacije. Naziv primarijus mu je priznat 1998.g., a 2004.g. stekao je zvanje docenta na Kirurškoj klinici Medicinskog fakulteta u Osijeku. Godine 2004. postao je pomoćnik ravnatelja za stručni i znanstveni rad, a umirovljen je 2006.g.

Godine 1990. ravnatelj Medicinskog centra, a od 1994.g. bolnice postao je kirurg prof.dr.sc. Željko Glavić. Devedesetih godina dominirao je Domovinski rat, a osoblje kirurgije sudjelovalo je aktivno u medicinskim postrojbama hrvatske vojske i policije. (Rukavina A, et al., 1992) (Rukavina A, et al., 1995) (Glavić Ž, 1996)

Tijekom 1993. godine došao je kirurg iz Banja Luke primarijus dr.Draško Balvanović, koji je 2004.g. otišao u mirovinu. Damir Šimleša specijalizirao je 1995.g., dr. Drago Gašpar 1997.g., a dr.Srećko Sabalić 1999.g. koji 2006.g. odlazi u Zadar, dr. Marijana Šimunović i dr.Goran Šantak 2004.g. te dr. Dražen Đurović 2007. g. Urolog dr. Josip Perše vratio se sa specijalizacije 1991.g., a ortoped dr. Damir Matoković 1993.g. te godine se vratio i ortoped primarijus dr.sc. Boris Matijašević koji je radio u ortopedskoj bolnici u Biogradu. 1999.g. umirovljen je osnivač ortopedije u požeškoj bolnici dr.Branko Mirković, a 2006.g. sa specijalizacije se vratio ortoped dr. Tomislav Crnković.

Anesteziološka djelatnost se također kadrovski popunila tijekom devedesetih godina. Dr. Dario Švajda se vraća sa specijalizacije 1992.g., dr. Zdravko Zrnčić 1998.g. i dr. Gordan Mirković 2000.g.

Nakon odlaska Rukavine u mirovinu 2004.g. rukovoditelj kirurgije postao je primarijus Ljubo Begić. Kirurgija ima opći kirurški, abdominalni, traumatološki, ortopedski i urološki odjel, a prostorno su joj pridodani otorinolaringološki i očni odjel. U posljednjem periodu požeška kirurgija je stručno značajno napredovala, obavljena su brojna usavršavanja i uvedeni su u rutinsku praksu mnogi kirurški zahvati. Kirurzi i specijalisti drugih specijalnosti sudjelovali su na brojnim domaćim i stranim stručnim skupovima, a objavili su brojne stručne i znanstvene radove.

Tako je Matoković magistrirao 1998.g. iz područja korektivnih osteotomija koljena, Šimleša 2004.g. iz područja malignih bolesti rektuma, a Sabalić 2004.g. iz područja transfuzije krvi kod bolesnika operiranih zbog maligne bolesti.

Doktorske disertacije obranili su Rukavina 1993.g. iz područja prijeloma gornjeg nožnog zgloba, Glavić 2000.g. iz područja laparoskopske kirurgije i Fajdić iz područja malignih bolesti dojke.

Naslove primarijusa stekli su Fajdić 1994.g., Rukavina 1998.g., Glavić 2001. g. i Begić 2007.g.

Požeška bolnica 2003.g. postaje nastavna baza Medicinskog fakulteta Sveučilišta Josipa Juraja Štrosmajera u Osijeku. Zvanje docenta stječe Glavić 2003.g., Rukavina

2004.g. i Fajdić 2005.g. Dr. Glavić 2007.g. postaje izvanredni profesor kirurgije na Medicinskom fakultetu u Osijeku.

Godine 2006.g. Fajdić postaje subspecijalista iz torakalne kirurgije, a 2007.g. subspecijalisti iz digestivne kirurgije postaju Glavić i Begić.

Uz već navedeni priručnik autora Rukavine, Fajdić je objavio sljedeće naslove: Pojavnost raka u Požeškoj regiji 1996.g., Bolesti dojke 1998.g., Suvremena dijagnostika bolesti dojke 2001.g. i Kirurgija dojke 2006.g.

2. Zaključak

Na kraju drugog i početku trećeg milenija požeška kirurgija je prostorno, tehnički i kadrovski moderna, suvremena, dobro organizirana djelatnost koja je potpuno spremna za liječenje kirurških oboljenja žitelja Požege i okolice.

3. Literatura

Buturac, J. (1995). Požega i okolica u srednjem vijeku. *Zlatna Dolina*,1:7-48.

Glavić, Ž.; Rukavina, A. & Vuković, T. (1996). Stručni i znanstveni rad u požeškoj bolnici 1936-1996.g. *Medicinski Vjesnik*, 28(1-4):101-107.

Glavić, Ž.(1996). Požeško zdravstvo u novoj Hrvatskoj državi. *Zlatna Dolina*, 2:183-94.

Kempf, J. (1910). *Požega*. Hrvatske knjižare i tiskare, Požega.

Rukavina, A. (1992). Požeška bolnica tijekom rata u Hrvatskoj. *Medicinski Vjesnik*, 24(1-2) 117-25.

Rukavina, A. (1994). 60 godina organizirane kirurgije u Požegi. *Liječnički Vjesnik*,116(9-10) 275-8.

Rukavina, A. (1995). War-related transformation and work of Surgery Service of the Požega Medical Center, East Croatian hospital unaffected by direct activities. *Military Medicine*,160(12) 604-8.

Sokač-Štimac, D. (1995). Arhitektura kasne antike u Požegi i požeškom kraju. *Zlatna Dolina*,1:173-80.

Utvić, V.; Milošević, B. & Fališevac, J. (1970). Razvoj medicine u Slavoniji od prvih početaka do 2. Svjetskog rata. U: *Zbornik radova 1. Znanstvenog sabora Slavonije i Baranje*. Osijek.